

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

De Iustitia Et Iure, Continens Tractatus De Prudentia, Fortitudine, &
temperantia, de Ieiunio, & Iustitia generaliter sumpta, de Iustitia
commutativa, nempe de Pactis, & Contractibus in genere, de Promissione,
& Donatione liberali, de Commodato, & Deposito, de Mutuo, & Vjura, de
Emptione, & ...

**Castro Palao, Fernando de
Lugduni, 1669**

5. Quo pacto obligatio debiti creditoris remissione cesset.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76677](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76677)

dammum, & scandalum quod ex ea violenta recuperatione timeri potest, quod regulariter gravissimum esse solet. Ob cuius causam merito Doctores iudicantur lege charitatis creditorem obligatum esse ab ea recuperationis via abstinere. & colligitur ex his quae docet Menoch. dicto casu 516. in fine.

Ad extremum famuli, alique obsequentes saepe conqueruntur insufficientis praemij ibi concessi ob praestita obsequia, ideoque autumnant secrete se compensare posse. Quia in te breviter dicendum est laetius alibi tradendum, famulos non posse mercedem sibi debitam occulte eripere, si amicitia petitione, aut iudicis interpellatione absque sui graui iactura obtinere valeant ut dictum est & expresse notauit Menoch. casu. 516. de arbitrar. Plerumque tamen conqueruntur minis iusto sibi stipendium concedi, cum tamen iustum concedatur. Pro cuius intelligentia, haec placet aduertere; stipendium iustum illud cenferi debere quod lege taxatum est, vel ex communi usu & consuetudine personae eiusdem generis in eo ministerio obsequentibus conceditur. Sicuti notatur Federic de Senis. conf. 218. Petr. Nauarra. lib. 3. de restit. cap. 2. num. 409. Menoch. lib. de arbitrar. cent. 6. casu. 514. Exemplis rem declaro. Vfluuunt ut princeps, dux, aliusue nobilis qui in sui obsequium pueros educandos suscipit nullam mercedem praeter victum, & vestitur, & forte non integrum constituit. Alij hauritus famulis certas horas diei liberas relinquunt, ut studiosi vacare possint, quibus non vestitus, sed victus tantum concedi solet de quibus Curtier. de iur. m. confrimae. casu. 64. num. 3. Aliud est genus famulorum qui ad certum genus obsequij designati nimirum ad seruibendum, ad comitandum, certis diei horis, reliquam vero tempus liberum eis relinquunt, iis enim nec victus integer, nec vestitus conceditur, sed pro qualitate laboris, & temporis, & rerum agendas gravitate mensurandum est stipendium.

Si conuentio facta inter heredes, & famulum de stipendio minus solito, quia famulus supplex petiit, ut in obsequium reciperetur, quem Dominus noluit accipere nisi diminuta mercede sita, nec tenetur hanc mercedem accrescere, nec famulus potest occulte eripere, quia illa merces designata censetur iusta, & obsequium illius famuli minus solito valere, quia & se obtulit, & eius obsequio forte Dominus non multum indigebat, vel aliud commodius reperire, mercede enim vt diei solet vitronea viuiscunt. Sic Nauarra. cap. 17. num. 109. Lessius. lib. 2. cap. 12. num. 61. Petr. Nauarra. ib. 3. cap. 1. num. 356.

Deinde si tacite vel expresse promissum est famulo aliquod officium, vel diligentia, fauorque praestandus in officij, vel beneficij consecutione, atque iuste rei famulo vtilis, postmodum vero Dominus nihil horum praestat, poterit famulus occulte eripere quanti promissum aestimatur, si alia via obtinere nequit, quia ea promissio pretio aestimabilis est. Dixi tacite, nam ex eo tantum quod Dominus intelligeret eo esse famulum, suam domum iugredi, & ique obsequij, laus esse videtur, inquit Lessius supra, vt obligatus censetur.

Practerea cum Dominus alijs in rebus, vel longiori tempore famulum occupat, quam ad principio conuentum est, tenetur solvere prudentis arbitrio, quod aestimatum fuerit, quia illud obsequium est pretio aestimabile, ad quo famulus ex vi promissae mercedis non astringitur. Vnde si famulum receperit, vt comitaretur filium cum scholas pergit, illum doceret, & alijs ministerijs occupat, vel promissis certas horas diei liberas relinquere, quod tamen non praestas, teneris certe satisfacere, & famulus se compensare poterit, si alia via pretium sui laboris non valet obtinere. Vt docuit Nauarra. dicto cap. 17. n. 111. & 118. Menoch. casu. 514. in fine. & 415.

Item famulus paratis suo hato omnibus horis diei inseruire, tamen non inseruire debetur integer victus & vestitus, vel stipendium ad id sufficiens, nam cum famulus ex suo labore, & industria debeat victum, & vestitur querere, & in tui gratiam exhibeat, vel saltem exhibere paratus sit, à te victum, & vestitur postulare debet. Sicuti bene aduertit Nauarra. d. cap. 17. num. 110 Denique si famulus ob equum exhibeat voluntate gratuita, & non quasi coactò, aut non animo se compensandi, vel expectandi mercedem nullus est compensationis locus, quia de obsequio proprio donationem liberam fecit.

§. I V.

Qualiter voluntate contrahentium, iuramento decisorio, iudicis sententia, & rei debitor interitu contractus obligatio cesset

- 1 In contractibus innominatis qualiter obligatio cesset.
- 2 Ex iuramento decisorio absolvitur debitor à debito quoad forum externum.
- 3 Interitu rei quoad speciem absolvitur debitor.

IN contractibus innominatis cessat obligatio ex mutuo consensu, vt de se constat. Item ex parte eius qui contractum impiecit volente alia parte stare contractui. Nam eo ipso reperit

potest datum itaquam datum ob causam causa non secuta, vel agere ad interesse. iuxta leg. naturalis. §. cum modo de prescrip. vrbis. leg. §. pecuniam leg. §. si n. ff. de condit. caus. dicit leg. §. si liber. Cod. de condit. causam. & habetur leg. regia §. titi. 6. §. leg. 43. tit. 4. par. 5. Quod adeo verum est, vt non solum iure civili, sed canonico hac repetitio tibi concedatur. Illam cito alter reus implere, id satis non est quominus tu qui debito tempore impleris paniter non possis, atque iure agere, & adimplere volentem excipere, quia debito tempore non impleuit, qui exceptio opponi semper potest. Vt docuit Bart. in leg. §. & par. §. quod vi, a ut clam. Mafcard. de probat. volum. 3. censur. 1381. numer. 21. Roland. conf. 53. num. 3. lib. 2. Fachin. lib. 1. contrones. cap. 8. Neque se tucit poterit ex eo tantum quod obdulerit, nisi forte tu recipere nolueris, quia non solum debebat offerre, sed de facto dare, & obligatio non habet vim implendi. Vt notat Gloss. in leg. iur. gentium verbo facias, ff. de pactis, nisi secuta depositio, & confiscatione. Vt aduertit ibi Iason. n. 1. & facit lex acceptum Cod. de usuris.

Deinde cessat obligatio si creditor eo quod debitum liquidare non possit deserat debitori iuramentum decisorium, debito irratione nihil debet, absolutus in foro externo ab obligatione solvendi saltem quoad obligationem, & actionem naturalem, iuramentum actio, & obligatio civilis permanere videatur interim etiam iuris iudicis non accedit. Haec tamen actio exceptione declarationis iuramenti elidi potest. Sicuti diximus de pacto nudo. Vt colligitur ex leg. si eorum §. naturalis ff. de solut. iuris. §. si iurandum, ff. de iur. iurando. & §. praeceperis. §. aequè in leg. Titia centum. §. ult. ff. de leg. 1. ibi Gregor. Lopez. Molin. trad. 2. disp. 561. Accedente vero sententia iudicis iurati debitor ab obligatione liberatur, ac si de facto solvisset. Vt deciditur in suprad. legibus, & aduertunt Gregor. Lopez, & Molin. supra. Observat autem recte Molin. hanc doctrinam in foro externo locum habere, nam in foro conscientiae quod veritati nititur debitor ab obligatione liber non est, si falso iuravit, iniquique mendaci sententiam in sui fauorem extorsit.

Quarto interitu rei debitor quoad speciem absolutus debitor ab obligatione, si perit ante moram. Vt dicitur in leg. Titia centum. §. ult. ff. de leg. 1. ibi Si alteri situm heres dederit, quem duobus dare dum natus fuerat, & antequam interpellaretur ab altero mortuus est, heres non tenetur, quia nihil per eum factum intelligitur. Ad idem est lex quidam testamento §. si ruii ff. de leg. 1. & leg. plane §. si quadrupes pauper fecisse dicat. leg. §. seruis communis ff. de iuris. Ac si post mortem debitoris perit, non absolvitur debitor ab obligatione sed adimplendum praestare debet. Vt probat lex quod vii. §. si certum peritur. ibi. Quod te mihi dare oporteat id postea petierit, quam per te, factum erit quominus mihi dares, tuum fore detrimentum constat. Hoc autem intelligendum est, dammodo eadem res apud dominum non esset eodem casu fortuito peritura. Vt expresse habetur. leg. §. plures §. 1. ff. de offi. ibi. si res sua natura, ante rem iudicatum intercederet, veluti si homo mortuus fuerit Sabinae, & Cassius, absoluti debere cum quo actum est dixerunt, quia aequum sit naturalem interitum ad actorem pertinere, vtique cum interitura esset ea res, etsi restituta esset actori, & tradit Gregorius Lopez. leg. 9. tit. 14. par. 5. & pluribus comproba Fachin. lib. 2. contrones. cap. 72.

§. V.

Quo pacto obligatio debiti creditoris remissione cesset.

- 1 Remissione creditoris soluitur obligatio.
- 2 Debet esse debitum eius qui remittit. & quid in hereditas defuncti.
- 3 Oportet non sit inhabilis ad hanc remissionem.
- 4 Remissio liberè facienda est.
- 5 Remissione interpretativa debitum soluitur.
- 6 Quem effectum pariat remissio per pactum nudum.
- 7 Remissio verbis, & facto inducitur.
- 8 Explicatur an ex remissione vnus debitoris ceteri liberentur.

REmissione creditoris solui obligationem testatur D. Theop. ferè ab omnibus receptus 2. 2. quaest. 62. art. 6. ad 3. & ibi 8. ibi Caiet. & verbo restitutio numer. 7. Nauarra. cap. 17. numer. 45. Sotus lib. 4. de iustit. q. 7. art. 4. Lessius lib. 1. cap. 11. numer. 34. & colligitur ex leg. §. fundum §. Titio fundum ff. de legat. 1. quatenus asserit remissionem debiti esse virtuale iuris solutionem. Neque huius remissionis valor impeditur ex eo quod animum haberes debitum non solvendi, quia is animus voluntariae remissionis, & donationi non obstat, vt dixit Petr. Nua. lib. 4. c. 5. n. 29. Eman. Saa. verbo restitutio n. 28.

Duplex autem conditio in hac remissione interuenire debet, effectum obtinere. Prima vt creditor remittens debitum aliquo ex capite ab ea remissione non impediatur. Coninget autem impediri, si debitum non sit tantum eius creditoris, sed alterius, vt

debitum famæ religioso restituendum, quod non est ipsius tantum, sed religionis & debitum filifamilias, scilicet, uxoris cuius ipsi non habent administrationem. Horum enim remissio vtpote de iure alieno valida non est.

Ab hac tamen regula excipi debet hæres alicuius defuncti, cuius hereditas insufficientis est omnibus creditoribus satisfaciendi; tunc enim si creditorum maior pars comparatione crediti, vt bene aduertit Menoch. *casu. 245. num. 10. prædicto hæredi aliquam quantitate remissio valida est eorum remissio etiam alijs creditoribus non habentibus tacitam, vel expressam hypothecam inuitis, quia ea remissio vtilis reipublicæ est, ne defuncti qui hanc hereditatem defuncti acceptare velint. Vt deciditur leg. cum heredes. §. ut cum legibus sequentibus. ff. de pactis, & leg. regia 6. tit. 1. §. part. 5. & ibi Gregor. Lopez, & aduertit Molin. *tract. 2. disp. 572. vers. de iure communi*, vbi aduertit alijs debitoribus ab hærede iure communi hanc remissionem in præiudicium creditorum concedi non posse, bene tamen spectato iure nostro regio ex dicta leg. 6. & merito id sancitum est, cum ea remissio omnibus creditoribus piofit.*

Item sæpe aliqui creditores iure positio inhabiles ad dictam remissionem redduntur, ob vitandas fraudes quæ in ea remissione possunt interuenire. Sicuti cum inhabiles redduntur canonici, vt possint distributiones remittere canonicis à choro absentibus legitima causa absentibus, iuxta Tridentin. *sess. 24. cap. 12. de reformatione*, & ecclesiæ à qua Archiepiscopus, vel Episcopus officium visitatoris exercens ultra necessaria accipit, inhabilis redditur, vt hæc illi remittat. *cap. exigui de consue. & exactionibus. & tradit la. e. Molin. tract. 2. de iustis disp. 85.* Ad idem est cum iudex delegatus aliquid ultra scilicet, & poculenta accepit, eaque sponæ oblata, quæque intra paucos dies consumi possent, aut si accepit plura quam moderatas expensas, quando à domicilio egreditur, vel ea receptor à partibus notabiliter indigentibus nulla est remissio illius cui facienda est horum restitutio, sed ea remissione non obstante obligatur acceptum restituere. *cap. statuum §. in super in dicto §. si quid de rescriptis in 6. & cap. cum omni de vita, & honestate clericorum.* Excipit nisi in aliquo regno contrarium sit consuetudine præscriptum, cui standum esse testatur Molina. *suprà disput. 84.* Denique in clemens. volentes de hereticis in 6. præcipitur sub excommunicationis poena inquisitoribus vt, restituant si quæ præteru officij extorserint (scilicet modis illicitis) aut si aliqua bona ecclesiarum ob clericorum delictum sicco addixerint, nullaque eis remissio prodest, vt latius profequitur Molina *tract. 2. disput. 84. Lelsius d. capite. 16. numer. 37. & sequentibus.*

Secunda conditio est, vt remissio liberè fiat, si enim fiat ab errore, amate, aut alio ex capite mente deficiente nulla ea remissio, quia non est actus humanus potens obligationem dissolvere. Hinc est, non valere remissionem quam à creditore extorqueat metu incusso, vel fraude commissa. Vt si te, fringeres pauperem, & impotentem ad debita soluenda, cum tamen non sis, vel si creditorem cogeres pio recuperando debito domum tuam sæpe adire, frustra expectare diu, aliaque molestias ferre, ob quam fugam tibi partem debiti remittit, ea remissio non videtur libera, sed per iniuriam extorta. Ad idem est si precibus importunis, & alsiduis, quas creditor maule vitare, quam vt sibi debitum soluarum remissio fiat. Vt tradit Nauarr. *cap. 16. num. 17. Sanchez plures referens lib. 4. de matr. disp. 10. Lelsius lib. 2. c. 17. n. 48.*

Porro non solum remissione expressa debitum soluitur, sed etiam interpretatiua, & virtuali, etiam si probabilibus, & moraliter certis coniecturis existimes creditorem gratum fore, vt debitum retineas, & tibi applices, excusaris ab eo debito soluendo, quia ea concepta remissio operatur quod operaretur expressa. Hac enim ratione à furtis excusatur, accipiens rem à quo credit non ægrè laturum. Vt docet Nauarr. *cap. 17. num. 139. Perr. Nauarr. lib. 4. de rescriptis. cap. 1. num. 160. & 200. Lelsius lib. 2. cap. 12. num. 48.* Ex quo capite ij doctores excusant plerumque famulos filios, & amicos aliqua scilicet, & poculenta à domino suscipientes certo putantes si peterent sibi esse concedenda, non tamen audent petere ob verecundiam in quo non committitur furtum, cum absolute acceptio domino non displicat, sed modus tantum scilicet occurrat, & secretò, & ipso non præmonito. Ergo à fortiori excusaberis, quando certo iudicis creditorem gratam habere quod debitum retineas, tamen si aliquas ob causas non audeas remissionem petere, & docuit Eman. Sa. verbo *rescript. n. 32.*

Quoad forum externum attinet spectato iure communi, hac remissione facta, pacto nudo, id est nec iuramento, nec stipulatione vestito sola extinguitur actio, & obligatio naturalis ciuili actione, & obligatione remanente, quam debitor excipere potest allegatione remissionis sibi factæ. Vt habetur §. præterea. §. æquè insit. de exceptionibus & leg. si vnus §. pactus. ff. de pactis. At spectato iure nostro regio. *leg. 2. tit. 16. lib. 5. collect. omnis actio, & obligatio extinguitur, ac si verè debitum esset solutum; cessatque omnis obligatio accessoria fideiussoris, & pignoris §. 1. quibus modis soluitur oblig. in insit. & leg. Ferd. de Castro, de iust. & iur.*

cum principalis ff. de regul. iur. & cap. accessorium, de reg. iur. in 6.

Hæc autem remissio non solum verbis, sed etiam factio in foro externo inducitur. Si enim creditor instrumentum obligationis rumpeat, cancellaret, vel suo debitori traderet scienter, & absque villa vi, manifestè conuincitur debitorum velle remittere. iuxta leg. si cyrographum ff. de probationibus. & leg. habere ff. de pactis. Quod adeo verum est, vt ex eo tantum quod apud debitorem, nisi domesticus sit, illud instrumentum reperitur, siue cancellatum, siue non fiat præsumptio vel debitum soluisse, vel à creditore remissum esse. Quocirca si creditor assensu ignoranter tradidisset, vel rupisset, seu cancellasse, vel vi aut furtim sibi sublatum esse, probare testibus poterit. Interim autem debitor cogi non potest soluere. Vti colligitur ex his quæ tradit Barr. & Baldus in dictis legibus. Gregor. Lopez, *leg. tit. 19. part. 3. & leg. 9. tit. 14. part. 5. Paul. Laym. lib. 3. sum. sect. 5. tract. 2. c. 9. in fine.*

Sed quid dicendum, cum creditor plures habet debitores, & vni obligationem soluendi remittit, manent ne omnes à debiti solutione liberi? Respondeo, si is cui facta est remissio, sit principalis debitor, alij vero solum secundarij, & in illius defectum, certum est omnes liberos esse, sicuti liber est fideiussor, facta debitori remissione. Vti ex communi docuit Ioann. Medin. *quest. 8. dub. 3. Sotus lib. 4. de iustit. q. 7. art. 3. in fine Gabr. Valq. de rescript. cap. 9. §. 1. dub. 4.*

Si verò remissio facta sit secundario debitori distinguendum est de remissione debiti, vel de remissione actionis. Si solum actionem creditor remittat, qua potest illum in defectum principalis compellere, manifestum est ex hac remissione nihil principali debitori remissum esse, sed integre ac antea adstrictum manere, quia eius obligatio non pendet ab obligatione secundarij, vt contingit in remissione facta fideiussori, cuius causa debitor non liberatur. Verum si creditor remittit debitum absolute, quod præterea nequit nisi in defectum principalis, quia non est debitor, nisi cum hæc deficit, tunc principalis non tenetur creditori soluere, sed ei cui est facta remissio. Nam per hanc remissionem creditor ius quod habebat in principale, transit in secundarium; ea enim remissio est quoadam debiti solutio. At soluente secundario debitore, principalis ei tenetur Sicuti docuit Petr. Nauarr. *lib. 3. de rescript. c. 4. n. 94.* Si vero plures sint debitores æque primò, vel æque secundo, ex remissione vni concessa, alij non deobligantur soluere suam portionem, quia vnus obligatio ab altera non pendet, neque illi est accessoria. Non tamen ob eam remissionem grauari singuli debent amplius quam si remissio facta non esset, vt bene aduertit Vasquez, *dub. 5.* Quare si Petr. Ioannes, & Andreas, vt inquit Vasquez, deberent sex, & Petro sua portio remissa esset, si Ioannes nollet soluere suam portionem, Andreas non teneretur soluere quatuor, sed tria; quia inter ipsam, & Petrum cui est facta remissio solutio diuidenda est.

§. VI.

Qualiter remissione prælati, obligatio reddendi debita cesset.

- 1 Hac remissio requirit causam rationabilem.
2 Cum bona sunt incerta qualiter Pontifex eorum obligationem remittat. Respondetur remissio.
3 Quibus in euentibus remittere Pontifex debita certa potest.

Hæc compositio, & remissio tam circa debita certa, quam incerta esse potest, sequitur tamen causam rationabilem vt valida sit saltem quoad bona quæ Pontifex temporalis iurisdictioni specialiter non sunt subiecta. Vti docuerunt Ioann. Medin. *cod. de rescript. q. 3. causa 11.* Sy. uel. *rescript. 7. q. 2.* Petr. Nauarr. *lib. 4. de rescript. c. 5. num. 24.* Lelsius *lib. 2. cap. 16. num. 81.* Nam cum Pontifex horum bonorum dominus non sit, nequit illorum dispositionem habere, nisi quatenus bono speciali Ecclesie conducere potest.

Cum bona sunt incerta tract. de bulla Cruciate circa finem, docuimus qualiter Pontifex eorum remissionem faciat, & quomodo ab alijs prælati hanc potestatem remittendi, seu componendi debitores abstulerit, ibique examinauimus, an debitores quibus ea compositio, seu remissio facta est teneantur domino comparente restitutionem aliquam præstare, maxime si sententia iudicis condemnatoria accedat.

Quoad debita certa attinet ratio vel nunquam Pontifex hanc compositionem seu remissionem facit, tamen si facere possit, vt præcitat doctores docent. Nam cum Pontifici competat totius Ecclesie regimen, & administratio, aliquandoque possit conducere huic recte administrationi, ne debita alicui personæ soluantur, poterit illum solutionem impedire, cum omnia bona temporalia spiritualibus debeant esse subiecta. Quod autem aliquando conducere possit, vt debita certa personæ non soluantur inde conuincitur, creditori in hæresum, aliudve crimen